

Demokracja – teoria i historia

Tomasz A. Winiarczyk

definicja

- forma ustroju państwowego, w którym obywatele sprawują rządy bezpośrednio lub za pośrednictwem przedstawicieli, większością przy poszanowaniu racji i praw mniejszości

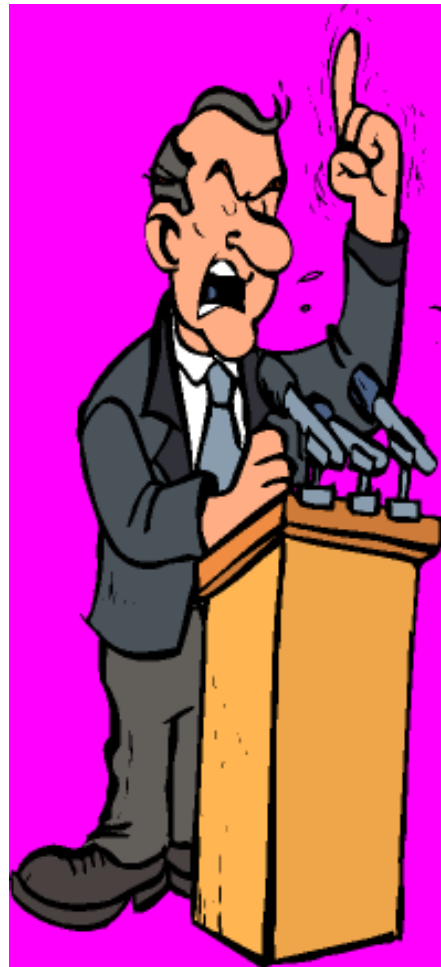

inne definicje

- Democracy is a system ensuring that the people are governed no better than they deserve.
-George Bernard Shaw
- Democracy is the government of the people, by the people and for the people.
-Abraham Lincoln
- The strongest argument against democracy is a five minute discussion with the average voter.
-Sir Winston Churchill
- Democracy is the worst form of government, except all the others that have been tried.
-Sir Winston Churchill

trochę TEORII

Demokracja – zasady

- źródło władzy stanowi wola większości obywateli
- obywatele sprawują rządy bezpośrednio lub za pośrednictwem przedstawicieli

zastrzeżenie

- ustrój prawdziwie demokratyczny pociąga za sobą pluralizm poglądów politycznych
- pluralizm polityczny wyklucza pełne porozumienie (konsensus)
- oznacza to, że demokracja to nie są tak naprawdę rządy ludu, ale jego większości

wolność

- POZYTYWNA
- prawo do podejmowania niczym nieskrępowanych decyzji
- prawo do głosowania, organizowania zgromadzeń, wolność słowa
- NEGATYWNA
- brak narzucanych jednostce ograniczeń
- np. wolność od tortur, zakaz niewolnictwa, wolność od ingerencji władz w życie prywatne

równość

- stan rzeczy, w którym wszyscy ludzie w danym społeczeństwie mają taki sam status pod możliwie wszystkimi względami, w tym pod względem praw obywatelskich, wolności słowa, praw własności i równego dostępu do niektórych dóbr społecznych i usług socjalnych

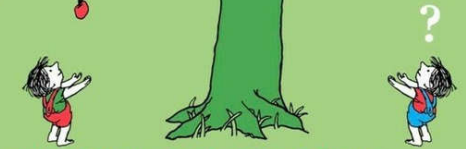
równość

Wyróżniamy m.in.:

- równość pozioma – jednakowe szanse dla jednakowych ludzi
- równość pionowa – odmienne traktowanie różnych ludzi tak, aby zniwelować różnice spowodowane różnicami w wykształceniu, miejscu pochodzenia itp.
- równouprawnienie polityczne – wszyscy są równi wobec prawa.

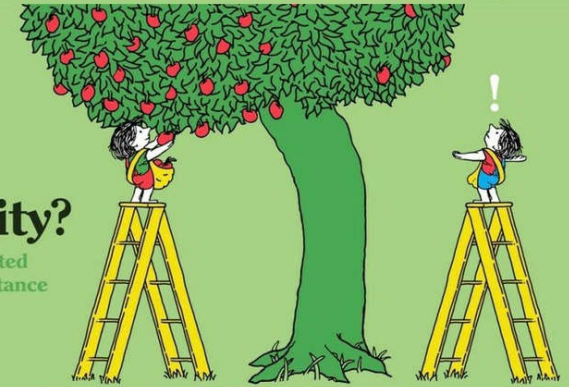
Inequality

Unequal access to opportunities

Equality?

Evenly distributed tools and assistance

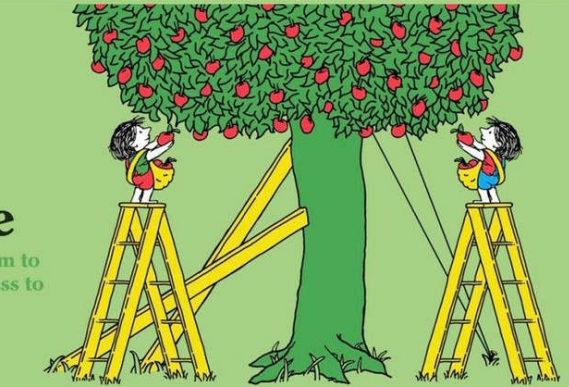
Equity

Custom tools that identify and address inequality

Justice

Fixing the system to offer equal access to both tools and opportunities

sprawiedliwość

- przykładanie do siebie i innych ludzi zawsze tej samej miary moralnej i staranie się postępować zawsze zgodnie z wyznawanymi przez siebie zasadami etycznymi (potocznie)
- stała i niezmienna wola przyznania każdemu należnego mu prawa (Ulpian)
- cnota moralna, która polega na stałej i trwałej woli oddawania Bogu i bliźniemu tego, co im się należy (religijnie - chrześcijaństwo)
- przyznanie człowiekowi tego, co z tytułu jego wkładu pracy lub zasług słusznie mu się należy lub w ujęciu prawnym przyznanie każdej jednostce należnych jej praw wynikających z zasad demokracji (społecznie)

5+1 rodzajów sprawiedliwości społecznej wg Ch. Perelmana

- **każdemu to samo** – wszyscy członkowie społeczności powinni być traktowani jednakowo, niezależnie od jednostkowych uwarunkowań; raczej podejście utopijne
- **każdemu według jego zasług** – każdy członek społeczności powinien być traktowany według swoich zasług; ale jak porównywać zasługi?
- **każdemu według jego dzieł** – pod uwagę brane są efekty działalności jednostki, których wartość utożsamia się najczęściej z ich wartością wymienną, a nie wkład pracy; skutkuje wykształcaniem się elit gospodarczych; co z naturalnymi uwarunkowaniami jednostki, np. niepełnosprawnością?
- **każdemu według potrzeb** – zasada oparta na poczuciu solidarności, zakładająca równość w zaspokajaniu przynajmniej podstawowych potrzeb jednostki; prowadzi do problemów wynikających ze zróżnicowania potrzeb oraz kwestii ich finansowania
- **każdemu według pozycji** – kryterium arystokratyczne, wywodzące się z koncepcji hierarchicznej budowy społeczeństwa; przyzwala na nierówności z założenia
- **każdemu według tego, co przyznaje prawo** – kryterium nie dające odpowiedzi, co prawo powinno przyznawać

demokracja liberalna dziś

- Wiele osób używa terminu demokracja jako skrót myślowego od demokracja liberalna.
- Tymczasem demokracja (w ogóle) to nie to samo co demokracja liberalna.

demokracja i liberalizm w XVIII w.
były nie do pogodzenia –
nadmierny liberalizm kłóci się z
demokracją

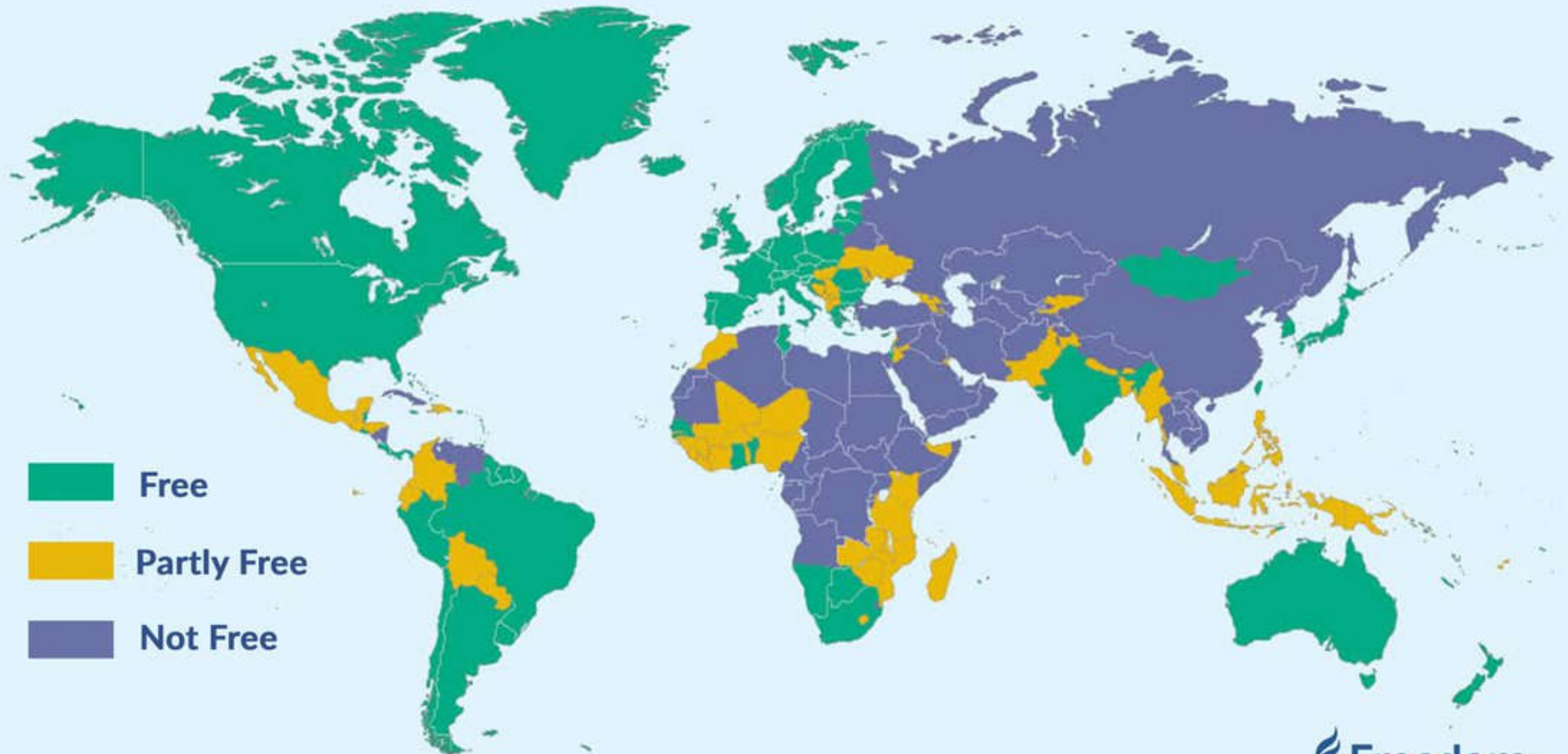
w demokracji liberalnej

- suwerenność narodu
- możliwość kandydowania każdego obywatela
- wolne i uczciwe wybory
- pluralizm polityczny
- istnienie opozycji
- ograniczone rządy większości
- poszanowanie praw mniejszości
- podział władzy
- konstytucjonalizm
- rządy prawa
- jawność tworzenia prawa
- równość przed prawem
- niezawisłość sądów
- prawa człowieka
- prawo do petycji i skargi
- swobody obywatelskie
- społeczeństwo obywatelskie

Freedom House 2019

Freedom in the World 2019

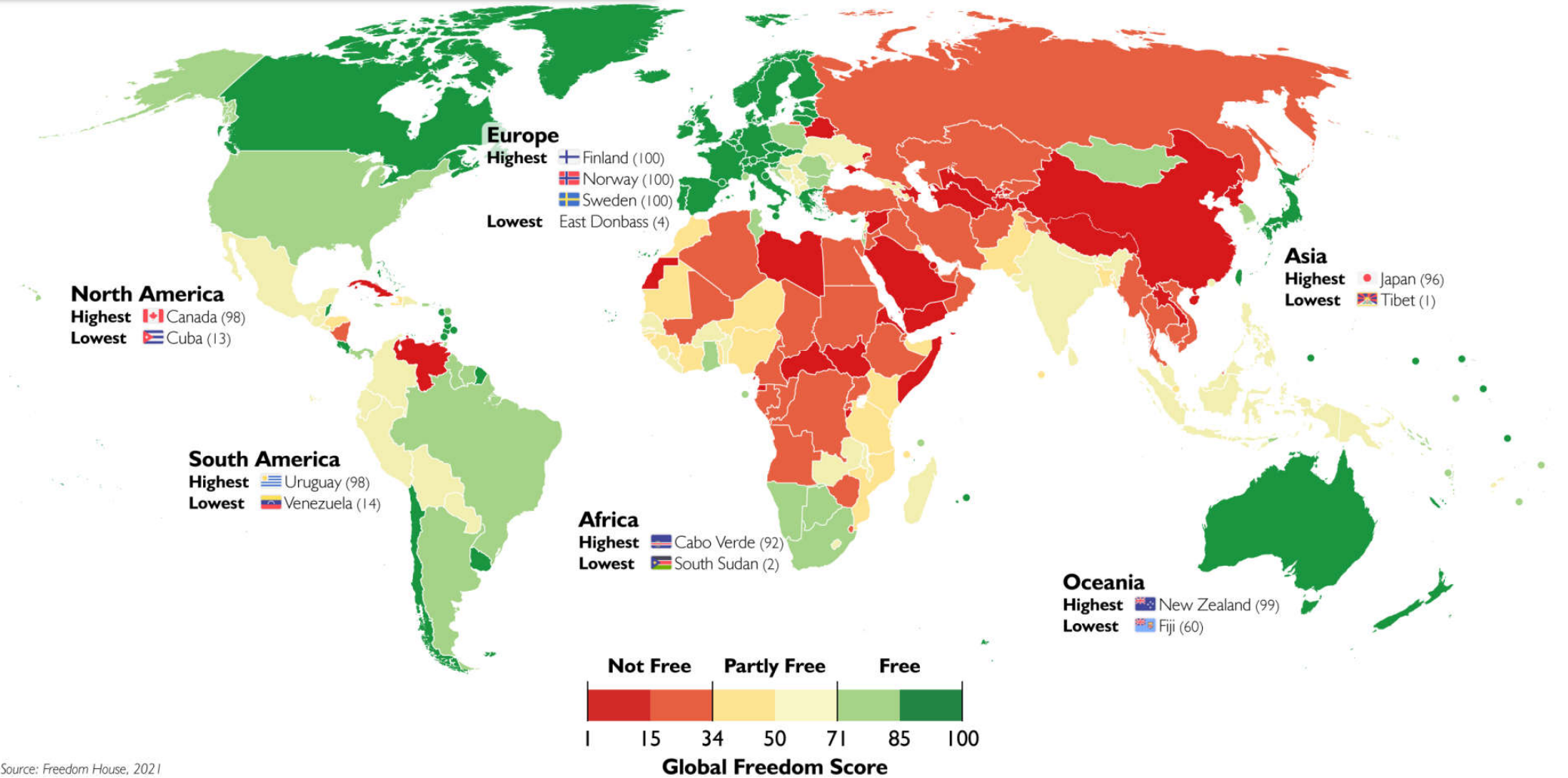
NEW REPORT: Democracy declines globally for the 13th consecutive year.

[FreedomInTheWorld.org](https://www.freedomintotheworld.org)

Global Freedom Index

Source: Freedom House, 2021

The State of Democracy

Global Democracy Index rates,
by country/territory (2021)*

Full democracies

9.00-10.00

8.00-8.99

Flawed democracies

7.00-7.99

6.00-6.99

Hybrid regimes

5.00-5.99

4.00-4.99

Authoritarian regimes

3.00-3.99

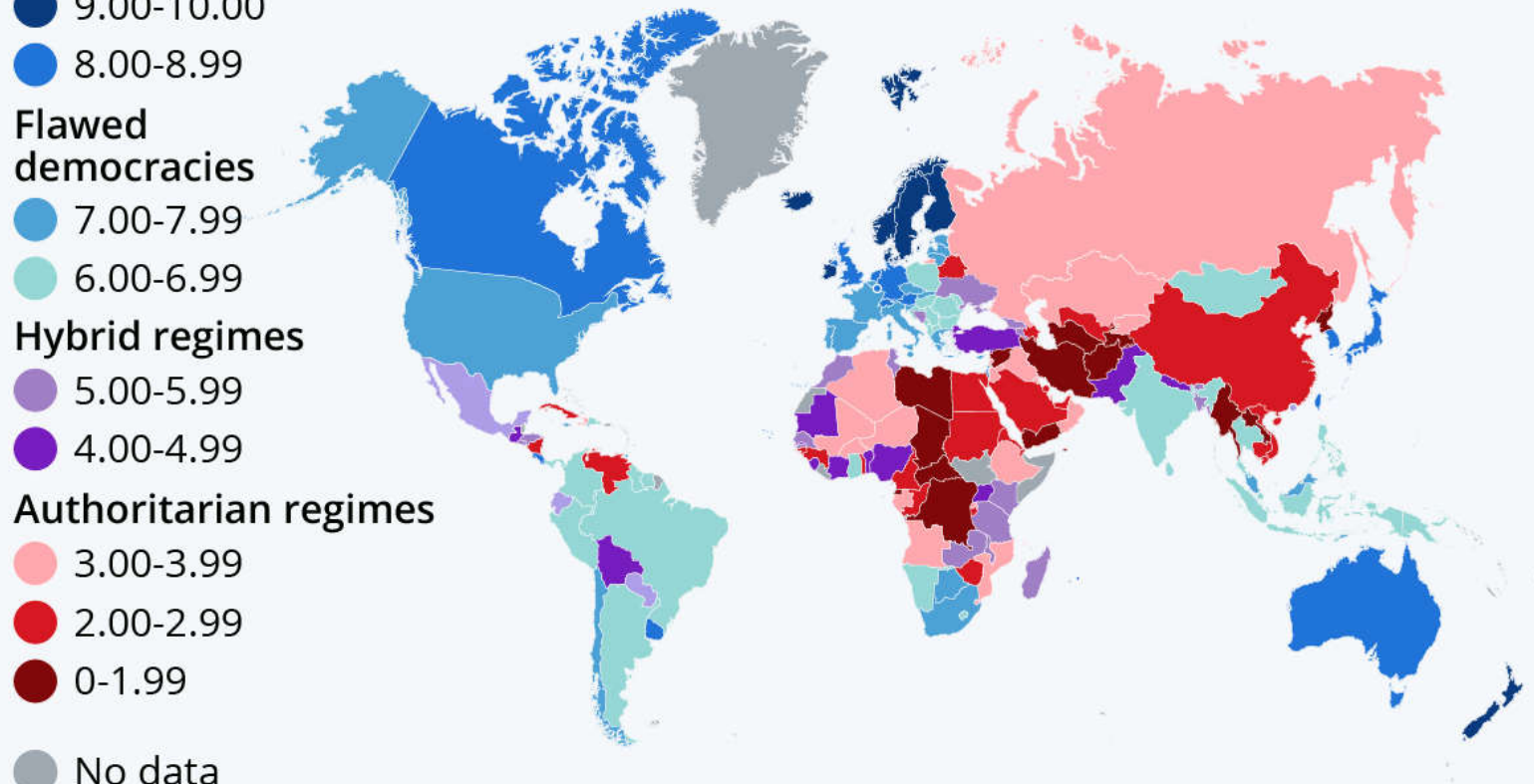
2.00-2.99

0-1.99

No data

* takes into account electoral process and pluralism, civil liberties,
the functioning of government, political participation and political culture

Source: The Economist Intelligence Unit

GLOBAL EROSION OF DEMOCRATIC NORMS

ELECTIONS

Over the last 4 years, electoral processes have declined more than any other measure of freedom.

TERM LIMITS FOR EXECUTIVES

Leaders in 34 countries have tried to revise term limits in the last 13 years and were successful 31 times.

ETHNIC CLEANSING

Instances of forced changes in the ethnic makeup of a country are more widespread than in 2005.

 Freedom House

FREEDOM OF EXPRESSION

Freedom of expression, already in decline, has taken a steeper downturn in the past 6 years.

SAFETY OF EXPATS

Nearly half of Not Free countries have physically targeted their nationals and diasporas in other countries in the last 13 years.

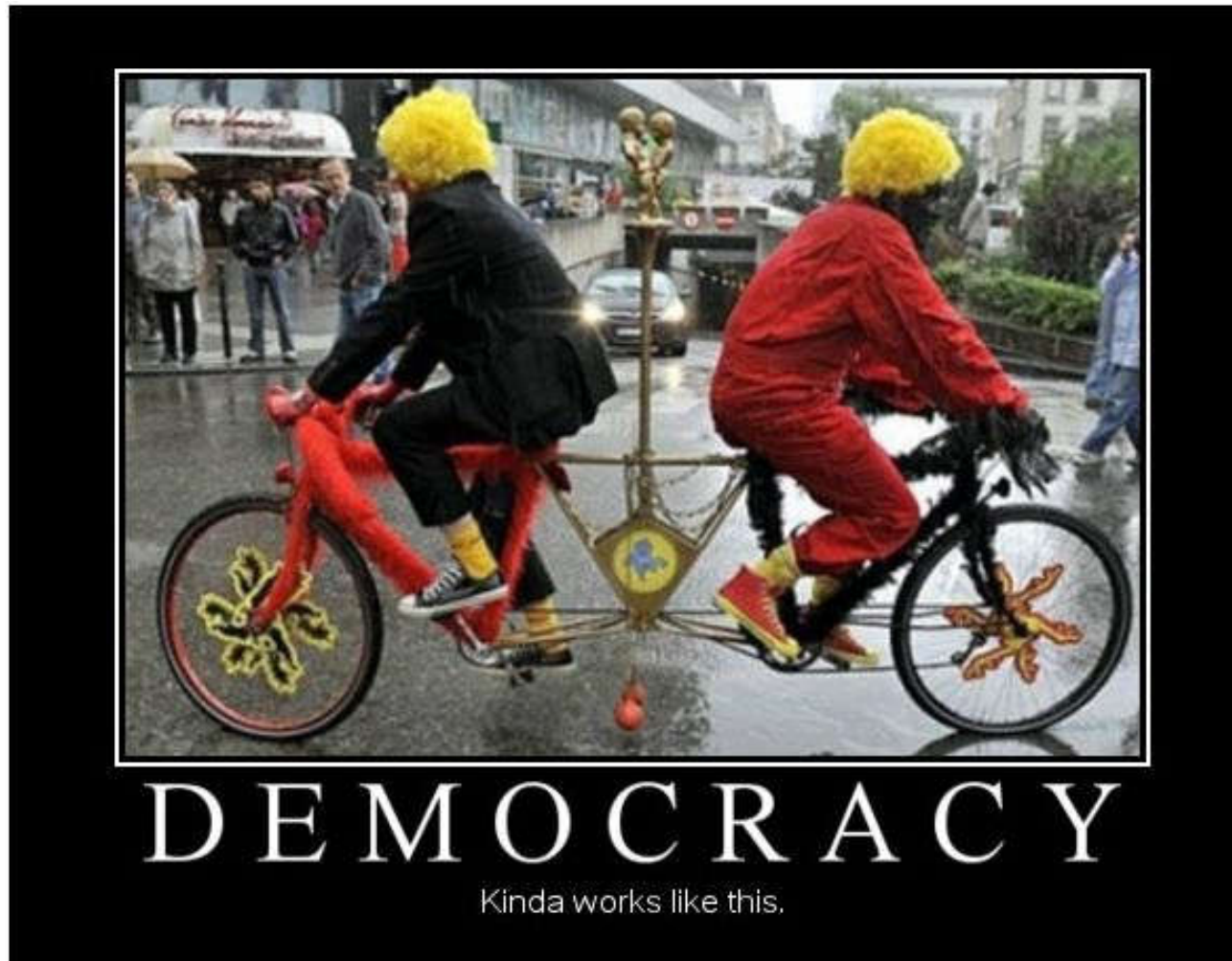
RIGHTS OF MIGRANTS

Since the migration crisis emerged in 2015, eight democracies have declined due to the government's treatment of migrants.

<https://www.demdigest.org/democracy-in-alarming-decline-around-the-world-says-freedom-house/>

Demokracja bezpośrednia i pośrednia

odmiany demokracji

BEZPOŚREDNIA

- **referendum powszechne** – głosowanie nad pewną konkretną sprawą w celu zebrania i wyrażenia opinii lub woli społeczeństwa
- **plebiscyt** – powszechne głosowanie mieszkańców określonego terytorium w sprawie przynależności tego obszaru do danego państwa
- **zgromadzenia** – zwoływane do podjęcia wymaganych uchwał
- **inicjatywa ludowa** – inicjowanie przez obywateli tworzenia aktów prawnych
- **weto ludowe** – wyrażenie sprzeciwu wobec rozwiązań istniejących w obowiązującym systemie prawa
- **recall** – prawo obywateli do odwoływania urzędników pochodzących z wyborów powszechnych

Odwołanie orzeczenia – obywatele w głosowaniu powszechnym mają prawo do uchylecia orzeczenia sądu o niekonstytucyjności ustawy

Konsultacje ludowe – zasięgnięcie opinii obywateli w sprawach publicznych

POŚREDNIA

- obywatele sprawują swoją władzę zwierzchnią za pośrednictwem swoich reprezentantów, którzy wybierani są zarówno do ciał przedstawicielskich na szczeblu centralnym (parlament), jak i lokalnym (samorząd)

w ramach demokracji pośredniej wskazuje się też:
-możliwość składania petycji, listów otwartych itp.

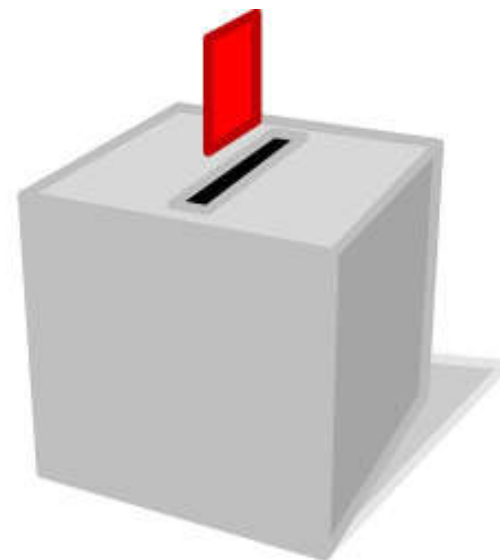
-- dostęp do służby publicznej

klasyfikacja demokracji wg G. Sartoriego

- bezpośrednia
(na zgromadzeniach)
- przez referendum
(każdy głosuje samodzielnie)
- wyborcza
- przedstawicielska

wybory

- niektórzy uważają, że jest to forma demokracji bezpośredniej
- niektórzy wyróżniają je jako odmienny rodzaj demokracji

zasady prawa wyborczego

- powszechność
- proporcjonalność albo większościowość
- równość
- tajne głosowanie
- bezpośredniość (niekiedy pośredniość)

ograniczenie praw wyborczych

- cenzus majątkowy
- cenzus płci
- cenzus wykształcenia
- cenzus rasowy
- cenzus wieku

cenzus – kwalifikacja obywatela ze względu na wykształcenie, majątek itp.;
w starożytnym Rzymie: podział obywateli na klasy mające różne uprawnienia oraz obowiązki wobec państwa

cenzus wyborczy – ograniczenie powszechności prawa wyborczego

argumenty za demokracją bezpośrednią

- niereprezentatywność przedstawicieli
- konflikty interesów
- w innym przypadku korupcja
- partie polityczne jako konieczne zło w demokracji pośredniej
- przekazywanie uprawnień na coraz niższe szczeble władzy
- koszty wyborów
- klientelizm (patronaż) i nepotyzm
- brak transparentności (przejrzystości)
- niemożność pełnego polegania na wybranym przedstawicielu
- zniechęcenie wyborców

argumenty przeciw demokracji bezpośredniej

- skala/liczba uczestników
- praktyczność i efektywność pod znakiem zapytania
- powolność procesu decyzyjnego
- podatność na demagogię
- niezrozumienie procesów politycznych, ekonomicznych itp. przez większość ludzi
- niechęć do zajmowania się sprawami publicznymi
- szukanie przede wszystkim własnego interesu
- manipulowanie datami głosowań i ramami czasowymi wystąpień
- suboptymalność wyników głosowania (inaczej układają się wyniki, gdy nad kilkoma kwestiami głosuje się razem, a inaczej, gdy głosuje się każdą z osobna)

DEMOKRACJA DELIBERATYWNA

- teoretyczny model ustrojowy propagowany m.in. przez J. Habermasa i J. Elstera;
- zakłada większy udział obywateli w procesie legislacyjnym poprzez organizację zinstytucjonalizowanych debat, uzupełniających proces nieformalnego kształtowania się opinii;
- w ten sposób społeczeństwo ma szansę świadomie wyrobić sobie zdanie na temat dyskutowanych zagadnień oraz uzasadnić swoje poglądy, natomiast władza państwowa otrzymuje dużo pełniejsze informacje na temat oczekiwań wyborców

bibliografia

- Wikipedia
- Encyklopedia popularna PWN
- Encyklopedia WIEM, edycja 2006
- Giovanni Sartori, Istota demokracji, Wydawnictwo PWN
- Wojciech Sokół, Legitymizacja systemów politycznych, Wydawnictwo UMCS
- Konstanty Wojtaszczyk, Wojciech Jakubowski (red.), Społeczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych, Wyd. Aspra-RJ